

Murdealine murrab end lahti

Meelike Saarna,
psühholoogiline nõustaja
Ilmunud ajakirjas Naised augustis 2007

Võib olla, et see juhtub tasapisi – sinu väikese armsa lapsukese suureks kasvamine läbi puberteedia. Ühel ilusal päeval sa lihtsalt märkad, ilmselt pigem rõõmu kui ehmatusena, et see tilluke suu juures sussutatatu on juba üpriski suur. Tüdrukutirtsul, kes vahel ikka veel oma lapselikke mängu mängib, on kasvanud väikesed tissimaksud ning ta liikmed tunduvad kohmakalt pikad, ja su kukehäälega pojuke vastab ühel päeval telefonis ehmatavalt jämeda häälega ja tema seni nii siledal palgel õitsevad vistrikud. Sa märkad, et laps on vahel harjumatu endassetõmbunud või turtsakas, kuid üldjoontes saate ikkagi sama hästi läbi kui ennegi.

Aga võib olla ka, et su lapse murdeea saabumine tundub sulle kuidagi liiga äkilisena. Kas pole sa vanemana oma lapse eelnevaid arengumärke omaenda kiires elus keereldes lihtsalt tähele pannud, või ongi tegu arenguhüppega, mis murrab läbi nagu tulvavesi. Sel juhul võid sa jahmatusega tajuda, et miski sinu lapse juures pole enam endine. Alles eile oli kodus kuulekas ja viisakas laps, ja täna – täna ei tunne sa teda ära. Muide, sama tunne on ka teismelisel endal – temagi ei saa hästi aru, kes ta on ja mis tema sees toimub.

Igal juhul viskab ta sinu peale vihastades kõõgiukse kinni, nii et koduseinad värisevad, tema toast kostab helisid, mida sinul on raske muusikaks nimetada, tema voodi kohalt plakatitel vaatavad vastu iidolid, kes sind hirmutavad, aga teda lummavad, ta tuleb õhtul koju, ülahuules ripnemas metallrõngas ja teatab, et sõber Taavi vanemad on palju *cool* imad sinust ja su abikaasast, sest nemad lubavad tal õhtuti hoopis kauem väljas olla.

Võib olla, et jääd kõige selle juures täiesti rahulikuks. Kuid võib ka olla, et tunned nõutust, viha ja murelikkust.

Head suhet ukse paugutamine ei riku

Esimene tõsiasi on see, et peres, kus suhted laste ja vanemate vahel on usalduslikud ja teineteist arvestavad, mööduvad ka laste arengukriisid kergemini, olgu tegu siis “võimatu kahesega”, üleminekuga lasteaiast kooli või murdeea. Areng, mida turvab vanemate mõistev tugi, toimub enamasti suuremate kriisideta. Kui kriitilises arengufaasis olija tunneb, et maailm on kõigele vaatamata elamiskõlblik koht ja et seal leidub sõbralikke ja mõistvaid inimesi, on tal kergem vastu minna hirmutatavana tunduvatele muutustele.

Murdeaalisel, kellel on head suhted vanematega, laabub murdeiga reeglina suurmate probleemideta. Head suhted tähendavad siin, et laste kasvatamise all mõistavad vanemad vajalike õpetuste andmise ja piiride seadmise kõrval ka koostööd ja vastutuse jagamist: kõiki olulisi tegevusi ja probleeme arutatakse ka lastega, laps on pigem partner kui alluv, ja kindlasti peetakse lapse vajadusi sama väärtuslikeks kui enda omi. Oluline on märkida, et selline armastuse ja usalduse, koostöö ja vastastikkune vastutuse jagamine peaks algama võimalikult vara. See on investering tulevaste suhtesse. Kui suhted on head, on isegi ukse pauguga kinnilöömise korral seda lihtsam taas avada.

Jõud leiab alati vastasjõu

Sõnapaar head suhted sisaldab aga erinevatele vanematele erinevat sisu. Need lapsevanemad, kes on pigem autoritaarse kasvatusviisi viljelejad, on enamasti harjunud, et hea laps ja head suhted kodus tähendavad seda, et võimustruktuur on paigas. Hea laps on see, kes kuulab sõna – hea vanem on see, kes on osanud piirid paika panna. Rangust ja järjekindlust läheb laste kasvatamises omajagu tarvis, kuid võimu ülemäärane kasutamine suhetes on alati ohtlik. Vanasõna kahest kõvast kivist, mis head jahu ei jahvatavat, on siinkohal täpne. Mõelgem korra ka mõistele “murdeeaga”, sõna viitab murdmisele – see tähendab, et lähebki murdmiseks: teismeline tahab välja endistest piiridest, välja kodust, välja lapselikust iseendast. Kui lapsevanem seda suurte kõikumistega toimuvat protsessi aktsepteerida ei suuda, ja puberteedialise “väljamurdmist” vaid jõu ja veelgi rangemate piiridega taltsutada püüab, on ennustav ka suurem kriis. Jõud leiab alati vastasjõu.

Elementaarne suhtlemistarkus ütleb, et seda, kellel on probleem, tuleb kuulata. See hoiak võib aidata igat teismelise vanemat. Kindlasti oled ka ise tundnud, kui oluliselt vähemaks sulavad probleemid ja kuidas paraneb halb enesetunne, kui oled rääkida saanud nii, et keegi on sind tõeliselt kuulanud. Seda vajab ka teismeline – mitte suuremat jõudu, kõvemaid piire, rangemaid reegleid, moraalilugemist, ülekuulamist, kritiseerimist, hirmutamist, vaid rohkem mõistmist, toetust ja kuulamist. Sest seespool, tihti endalegi teadvustamatult hüüab teismeline appi, sest on oma muutuste keskel hädas. Samas soovib ta kõikidele peas keerlevatele küsimustele tingimata ja kangekaelselt ISE vastust leida.

Kuulates püüa kõrvale jätta oma vanemlikud õpetused-lahendused, selle asemel uuri, mida laps ise oma probleemidest, maailmast, sõpradest, poliitikast, seksist, suhetest, tulevikust arvab. Sellest võib saada uskumatult arendav ja pingetleevendav retk teile mõlemale.